

Veien til
fagbrevet

Til lærlingen

Den tiden du har foran deg som lærling vil potensielt føye deg inn i rekkene av verdens dyktigste fagarbeidere. Det å være lærling i industrien, er et privilegium og følges av mange rettigheter og goder.

Men, industrien har også forventninger til deg som lærling. Det er ofte knyttet stor spenning til læretiden og den nye hverdagen, det kan være vanskelig å vite hva som forventes av deg.

Vi har laget dette heftet til deg, sånn at du kan bli kjent med dine rettigheter. Slik at du slipper å havne i knipe, bli utnyttet av din arbeidsgiver eller tabbe deg ut. Alt dette har vi gjennomgått før deg, da vi var lærling selv. Så uansett hva som skjer så går det alltid greit til slutt. men det er alltid best å være forberedt!

Lykke til!

INNHold	
Definisjoner	4
Opplæring	7
Lønn og overtid	10
Stillingsvern som lærling	12
Veien videre etter fagprøve	15
Sammen er vi sterke	17
Industri Energi	18

Kilder: Opplæringsloven, Fagopp-
læringsboken, Arbeidsmiljøloven,
Hovedavtalen, Sokkelavtalen,
OFIR.no, LO ungdom, Utdanning.no

Definisjoner

Arbeidsgiver er den bedriften hvor du gjennomfører læretiden og som du tegner arbeidsavtalen din med. Den kalles også ofte for lærebedrift. De fleste vil oppholde seg i en bedrift gjennom hele læretiden, men noen bedrifter er ikke store nok til å fylle en hel opplæringsplan. Da vil du kunne utføre de forskjellige delene i opplæringen din i forskjellige bedrifter som er gått sammen i en opplæringsring.

Opplæringskontoret er en institusjon som de fleste bedrifter velger å organisere lærlingeordningene sine igjennom. Bedriften overlater med dette opplæringsansvaret til opplæringskontoret. Det er da hos dette kontoret du signerer din opplæringskontrakt og dermed kontoret som har hovedansvar for at du får den opplæringen du har krav på.

Fylkeskommunen sin rolle er å sikre at du får fullført din videregående opplæring. Siden opplæringsreformen i 1994 har alle i Norge krav på å kunne starte og slutføre en videregående opplæring. Det vil si at det er fylkeskommunen sitt ansvar at du får muligheten til å ende opp med et fagbrev til slutt. Dessverre har ikke fylkeskommunen myndighet til å pålegge at bedrifter

// Gjennom læretiden vil du måtte forholde deg til mange forskjellige roller, institusjoner og myndigheter.

Om du kjenner til de forskjellige og hva de gjør kan mange misforståelse unngås.

skal ta inn lærlinger, men skulle fylkeskommunen feile i å skaffe deg læreplass, skal de sikre at du får gjennomført siste del av utdanningen din i skole. (Som også skal resultere i fagbrev).

Yrkesopplæringsnemnda er et organ som blir oppnevnt av fylkeskommunen. Deres hovedoppgaver inkluderer å godkjenne bedrifter som tar inn lærlinger, samt formidling av lærlinger til disse bedriftene. De utnevner også en prøvenemnd, som har ansvaret for å administrere fagprøven. En viktig rolle i denne prosessen er formidlingen av sensorer.

En sensor er en person som blir oppnevnt av yrkesopplæringsnemnda. Vanligvis vil dette være en faglærer og en annen representant for faget. De er ansvarlige for å evaluere fagprøven til lærlingene.

Bemerk at yrkesopplæringsnemnda også har myndighet til å frata en bedrift retten til å ha lærlinger, hvis de ikke oppfyller de kravene som er beskrevet i lærlingens læreplan.

Fagopplæringskontoret er en del av yrkesopplæringsnemnda. Det er disse du skal kontakte om du har spørsmål eller problemer som faller under fylkeskommunen sitt ansvarsområde. Det kan for eksempel være spørsmål om stipend, hjelp til å skaffe læreplass og slike ting. De kan derfor også hjelpe deg med å skaffe ny læreplass om det ikke fungerer der du er.

Faglig leder er den som har det formelle opplæringsansvaret for deg i lærebedriften din. Denne personen skal sørge for at bedriften tilrettelegger opplæringen så du skal få mest mulig faglig utbytte av læretiden din. Dersom du ikke er fornøyd med opplæringen, er det denne personen du skal oppsøke for å ta opp dine synspunkt.

Instruktør fungerer som din veileder gjennom læretiden, før het denne veilederen fadder og det forekommer på folkemunn enda. Denne personen tar seg av den daglige oppfølgingen og tilrettelegging av arbeidsoppgavene. Har du noen spørsmål eller problemer på jobb er dette den første personen du burde lufte det med.

// Vi anbefaler at du fører en opplæringsbok hvor du skriver ned alt du lærer slik at du husker det bedre.

Opplæring

For at du skal bli en dyktig fagarbeider og kunne bestå fagprøven er det viktig med god opplæring.

Det er flere krav til hvordan opplæringen skal struktureres, men det viktigste er at du tar initiativ og viser interesse for faget. Da vil alle som er involvert i din opplæring være mer villig til å hjelpe og overkomme hindringene sammen med deg.

Samspill med instruktøren

Det er din instruktør som har det daglige ansvaret for å følge deg opp i læretiden og er din viktigste samarbeidspartner i læretiden. Det er du som skal gjøre jobben, mens instruktøren tilrettelegger og veileder slik at du kan lykkes.

Enkelte bedrifter kjører egne instruktørkurs som skal sørge for at instruktørene blir gode veiledere. Det er stor forskjell på opplæringen i bedrifter der de har instruktørkurs og bedrifter uten kurs. Hvis ikke din bedrift gjennomfører dette burde du anbefale dem å gjøre det.

Viser det seg at instruktøren utgjør et problem i forhold til din opplæring, kan du ta kontakt med faglig leder. Han eller hun skal da prøve så godt det lar seg gjøre å ordne opp i problemet eller omplassere deg. Om problemet fortsetter er neste steg å henvende deg til opplæringskontoret.

Læreplan

Er lik for alle som tar det samme fagbrevet og tilsvarer læreplanene i skolen. Den forteller deg hva du må ha kjennskap til før du går opp til fagprøven. Det er hvor god kunnskap du har om områdene i læreplanen som sensorene vurderer deg på under fagprøven.

Opplæringsplan

Det kan være stor variasjon på hvilke arbeidsoppgaver de forskjellige bedriftene har innenfor et fag. Derfor må alle bedrifter med lærlinger lage en egen opplæringsplan som konkretiserer læreplanen i praktiske arbeidsoppgaver. Dette er et krav bedriften må oppfylle for å kunne ha lærlinger hos seg. Om bedriften ikke har en slik plan kan du kreve det.

Hold orden i sakene

Endelig har du kommet deg vekk fra skolebenken og inn i arbeid. Vi har vært der selv og vet hvor kjedelig det kan være å holde styr på opplæringsplanen, føre logger og drive med teori. Vi vet også hvor kjedelig det er å utsette alt til ukene før fagprøven og måtte slite for å komme igjennom alt. Derfor er det best å gjøre litt hele veien.

Vi anbefaler at du fører en opplæringsbok hvor du skriver ned alt du lærer slik at du husker det bedre. Da kan du lett lete det opp igjen når fagprøven nærmer seg. Denne boken har du også lov til å ha med deg under fagprøven. Samtidig vil den bidra til gjøre læretiden din mer effektiv og du vil da kunne bruke mer tid på å jobbe og mindre tid på teori, samlet sett gjennom læretiden din.

Oppfølging og evaluering

Gjennom læretiden skal du ha 4 evalueringer sammen med din faglige leder og opplæringskontoret. Her vurderer dere hvordan du ligger an i forhold til læreplanen og hvordan samarbeidet mellom deg, instruktør, bedrift og opplæringskontor fungerer. Disse evalueringene danner grunnlaget for 4 evalueringsmøter. Du må også skrive en halvårsoppgave

som din faglige leder, ofte i samarbeid med instruktøren, har laget for deg eller alle lærlingene i din bedrift. Ofte blir dine egne halvårsoppgaver en del av grunnlaget som sensorene vurderer deg på og stiller spørsmål ut i fra under fagprøven.

Gjennomføringen av halvårsoppgavene og evalueringsmøtene er krav som må oppfylles før du kan gå opp til fagprøve. Det er også gode verktøy for å finne ut hvordan du ligger an i forhold til opplæringsplanen. I tillegg til dette anbefaler vi at du holder jevnlig kontakt med din instruktør om hvordan opplæringen skal struktureres fra uke til uke.

Fagprøven

2 år på skolen kan føles som en evighet, men det gjør ikke to år i lære. Før du vet ordet av det står du klar til å ta imot sensorene på din bedrift, for å bevise at du har lært det du skal. Da er du endelig klar til å tre inn i fagarbeidernes rekker. Fagprøven tas i perioden +/- 2 måneder fra utløpet av din lærekontrakt. Varigheten og omfanget av fagprøven varierer veldig fra fag til fag. Du bør derfor spørre instruktøren din eller tidligere lærlinger i din bedrift om hvordan fagprøven gjennomføres.

Lønn og overtid

Under læretiden skal du bruke halvparten av tiden din på opplæring og den andre halvparten på å bidra til verdiskapning i bedriften. Verdiskapning betyr at du som lærling lager produkter eller tilby tjenester som bedriften kan selge til kunder eller bruke internt.

I starten av læretiden vil du fokusere mest på opplæring, mens du mot slutten vil fokusere mer på verdiskapning. Det er derfor du som lærling får en fagarbeiders årslønn fordelt over to år, hvordan denne fordelingen gjøres varierer i de forskjellige bedriftene.

De to mest vanlige måtene å dele opp lønnen på er:

0. – 6. måneder	30% lønn
6.- 12. måneder	40% lønn
12. – 18. måneder	50% lønn
18. – 24. måneder	60% lønn
1.året	40% lønn
2.året	60% lønn

Noen fag, slik som elektro har lengre læretid enn andre fag. Da vil lønna fordeles prosentvis over 2,5 år

i stedet for 2 år. Da vil lønna fordeles prosentvis over 2,5 år i stedet for 2 år.

Den vanligste årslønnsutbetalingen i Norge er 11 månedslønninger samt feriepengar for den tolvte måneden. Jobber du i Nordsjøen er det mest vanlig med 12 månedslønninger pluss feriepengar.

Vi ser også at enkelte industribedrifter skviser bemaningen ned til det minimale. Dette kan gå utover lærlingene sin tid til opplæring, fordi de ender opp med å bruke for mye tid på verdiskapning. Derfor anbefaler vi at du holder en viss oversikt over tid du bruker på verdiskapning og tid til opplæring. Om du bruker mye mer enn halvparten av læretiden din på verdiskapning, burde du bli kompensert for dette med tilsvarende lønn eller utsatt fagprøve. Ta kontakt med din tillitsvalgte om dette blir tilfelle.

Feriepengar

Du har krav på feriepengar også når du er lærling. For bedrifter, hvor de ansatte er organisert i en fagforening og det er opprettet en tariffavtale, er feriepengesatsen 12 %. For uorganiserte er satsen 10,2 %. Det vil

si at 12 eller 10,2 % av lønnen din gir beregningsgrunnlaget til hva du skal få utbetalt i feriepengar.

Overtid

Overtid er arbeidstid som gjeres utover den normale arbeidstiden. Den inngår derfor ikke som en del av læretiden din og derfor skal du få full lønn i tillegg til overtidstillegget.

Hvordan lærlinger betales for overtidarbeid varierer en del fra bedrift til bedrift. Hovedregelen er at lærlinger lønnes med grunnlønnen til en hjelpearbeider når de jobber overtid og dermed får overtidstillegget beregnet ut i fra det. Det finnes også bedrifter hvor fagforeningene har forhandlet fram egne særavtaler som gjer at lærlingene lønnes som fagarbeidere når de jobber overtid. Etter loven skal overtidstillegget være på 40 %, men er det en tariffavtale på arbeidsplassen er overtidstillegget mellom 50 - 100 %.

Hvor mye prosent du får i overtidstillegg varierer etter når på døgnet og i uken overtiden er, samt hvor lang tid i forveien overtiden ble varslet. Dette vil dine kollegaer ha god kontroll på, så spør dem. Det er altså svært lønnsomt å jobbe overtid for en lærling, men

det er viktig å huske på at det finnes en grense. For å unngå at arbeidsgiver skal slite ut sine arbeidstakere med for mye overtid er det satt noen begrensninger i loven for overtidarbeid.

For en 40 timers uke sier loven at man ikke skal jobbe overtid mer enn 10 timer i løpet av syv dager, 25 timer i løpet av 4 sammenhengende uker og 200 timer i løpet av 52 uker. For de som jobber offshore eller har spesielle skiftordningar kan andre regler forekomme.

Grensene for overtid kan økes i spesielle tilfeller, men må godkjennes av fagforening eller av arbeidstilsynet.

Under 18

For de som er under 18 år gjelder det strengere regler for overtid- og normalarbeid. Den totale arbeidstiden skal da ikke overskride 8 timer i døgnet og til sammen 40 timer i uken. Er man under 18 år får man heller ikke jobbe nattskift, som regnes for tidsrommet fra 21.00 til 06.00.

Er du usikker på om lønningene og/eller overtidsbetalingene du mottar er riktige, anbefaler vi at du tar kontakt med en av de tillitsvalgte i din bedrift.

Stillingsvern for lærlinger

Som lærling er det en rekke lover og regler som sikrer jobben din og sørger for at du får gjennomført læretiden din uten hinder.

Lære- og arbeidskontraktene

Når du begynner som lærling i en bedrift er det to viktige kontrakter du må signere. Det er viktig at du tar deg god tid til å lese igjennom og gjøre deg kjent med kontraktene før du signerer.

Den første er lærekontrakten, den er mellom deg og opplæringskontoret. I denne kontrakten skal det fremgå hvem som er ansvarlig for de ulike delene av opplæringen din og er en garanti for at du skal få kunne gå opp til fagprøve ved endt læretid. Når du signerer lærekontrakten aksepterer du den læreplanen som er fremlagt og de pliktene som den innebærer.

Skal du ha et bevis på at du faktisk arbeider i og har krav på lønn fra bedriften du gjennomfører læretiden i trenger du også en arbeidskontrakt. Den sier noe om

hvordan lønns- og arbeidsvilkårene for lærlinger i din bedrift er. Når du signerer denne så aksepterer du de rettigheter og plikter som gjelder i arbeidslivet.

Endringer i læreforholdet

Det kan skje uforutsette hendelser eller utvikles forhold som gjør at du eller bedriften ikke ønsker eller har mulighet til å videreføre læreforholdet underveis i læretiden.

Derfor har både du og bedriften mulighet til å heve lærekontrakten i løpet av læretiden, men det finnes noen viktige begrensinger. Om bedriften skal heve lærekontrakten må fylkeskommunen si seg enig i at du ikke oppfyller en eller flere av følgende vurderingspunkter:

- Lærlingens evne/innsats til å utføre de daglige oppgavene som tildeles.
- Lærlingens ferdigheter/evner.
- Lærlingens pålitelighet.

Du som lærling kan til enhver tid si opp kontrakten, dette må skje skriftlig til opplæringskontoret. Det er viktig å være oppmerksom på at om du frivillig sier opp kontrakten, så mister du den lovfestede retten til videregående opplæring. Det gjør du ikke om bedriften sier opp kontrakten. Skulle det skje at bedriften ønsker å heve lærekontrakten anbefaler vi at du tar kontakt med din lokale fagforening. De vil passe på at prosessene vil gå ryddig for seg og at oppsigelsen er gyldig. Fagforeningen kan faktisk nekte bedriften å si deg opp om det ikke er grunnlag for det.

Om noe uforutsett oppstår som eventuelt sykdom kan også læretiden utvides eller om du har annen relevant erfaring fra tidligere utdanninger kan også en del av læretiden godskrives. Dermed kan du etter disse forholdene få flyttet på tidspunkt for fagprøven, men her gjelder det egne bestemmelser og dette må koordineres i kontakt med opplæringskontoret.

Produksjonsstans og permitteringer

I de fleste bransjene Industri Energi organiserer er arbeidstakere utsatt for internasjonal konkurranse og

følger prisene i markedet. Når disse prisene faller eller stiger kan bedriftene komme i uføre og blir nødt til å stanse produksjonen og av og til gå til permitteringer av ansatte. Om dette skjer i din bedrift er det viktig å være obs på dine rettigheter som lærling.

Ved stans i produksjonen i kortere eller lengre perioder kan du som lærling settes til annet arbeid. Dette arbeidet skal være relevant for faget du er lærling i. Varer dette alternative arbeidet over lengre tid og du mener at det går utover læretiden din, har du selv ansvar for å melde fra om det til opplæringskontoret.

Hvis bedriften din kommer i såpass uføre og ser seg nødt til å permittere ansatte, skal lærlinger skånes. Viser det seg at bedriften som følge av alle nedskjæringene ikke lengre klarer å føre en tilfredsstillende opplæring av deg, skal dette meldes fra til opplæringskontoret. Det blir da opplæringskontoret sitt ansvar å finne deg en ny læreplass. Enten midlertidig inntil situasjonen i bedriften bedrer seg og du kan returnere, eller at byttet varer ut læretiden.

Veien videre etter fagprøve

Når du endelig kan kalle deg for en fagarbeider står du ovenfor flere mulige veivalg videre i livet. Du kan gå veien tilbake på skolebenken for å bygge videre på fagbrevet til ingeniør.

Det gjøres i fagskolen eller i utvalgte fag på universiteter og høyskoler via Y-veien. Du kan også skaffe deg allmenn studiekompetanse gjennom ett år med påbygg på videregående, eller du kan satse på en karriere videre i industrien. Hvem vet hva som skjer etter noen år, kanskje du ender opp som produksjonssjef i et enormt selskap som Hydro, eller plattformsjef hos Equinor? Eller kanskje forbundsleder i fagforbundet Industri Energi?

Uansett hva du velger å gjøre umiddelbart etter læretiden så er det aldri for sent å ombestemme seg. Vårt tips til deg er å ta et valg tidlig i læretiden og stå for det, da vil bedriften og dine kollegaer lettere kunne hjelpe deg med å nå det målet. Om du vil ha fast jobb i bedriften etter læretiden er sannsynligheten for at det blir ordnet plass til deg mye større om du allerede et år i forveien tydelig kommuniserer dette til bedriften.

“ Vi i Industri Energi håper du fant dette heftet nyttig og informerende. Vi ønsker deg en god og spennende læretid, lykke til i veien videre som fagarbeider når den tid kommer!

// Husk også at
tillit baklengs
fortsatt blir tillit,
fordi tillit går
begge veier.

Sammen er vi sterke

Er din arbeidsplass organisert i en fagforening så har du gode muligheter til å få påvirket arbeidsplassen din, lønns og arbeidsvilkårene dine og få hjelp om problemer skulle oppstå. Derfor er det viktig at du som lærling også har en viss oversikt over hvordan fagforeningen fungerer.

I fagforeningen på bedriften har man tillitsvalgte som man kan henvende seg til om det skulle være noe. Det å være tillitsvalgt er et hedersbegrep som betyr at han eller hun er valgt på grunn av tillit fra sine kollegaer, en person kollegaene stoler på. Den tillitsvalgte hører på sine kollegaer uansett hvor lite problemet skulle være og mener det samme på lunsjrommet som i møte med sjefen. Den tillitsvalgte representerer deg og kollegaene dine og har som viktigste oppgave å ta opp saker hvor du eller dine kollegaer føler seg urettferdig behandlet.

Husk også at tillit baklengs fortsatt blir tillit, fordi tillit går begge veier. De tillitsvalgte må stole på at alle på arbeidsplassen er medlemmer i fagforeningen og støtter hverandre, og medlemmene må stole på at de

tillitsvalgte fremmer problemer på skikkelig vis og ikke smiser med ledelsen. Det er derfor sånn at det er de tillitsvalgte, sammen med medlemmene som utgjør fagforeningen. Antallet tillitsvalgte varierer ut i fra hvor mange ansatte det er i en bedrift.

Verneombudet velges også av de ansatte og har som ansvar å representere arbeidstakernes side i saker som angår helse, miljø og sikkerhet. Hvis du føler deg utrygg på arbeidsplassen eller bedriften og dine kollegaer bryter med sikkerhetsrutinene er det verneombudet du skal varsle til. Om du opplever selv eller ser andre bli mobbet, trakassert eller få uønsket seksuell oppmerksomhet er dette noe du kan ta kontakt med verneombudet om.

Verneombudet har makt til å stanse arbeidet/produksjonen om det er fare for liv og helse. Etter en slik avgjørelse kan ikke arbeidet/produksjonen startes opp igjen før forholdene er forbedret. Alle bedrifter er lovpålagt til å ha verneombud og har bedriften mange verneombud så er det ett hovedverneombud som koordinerer det felles vernearbeidet.

Vi har over 100 års tradisjon med at arbeidstakere i Norge samler seg i fagforeninger og krever bedre lønns- og arbeidsvilkår.

Industri Energi

Over halvparten av arbeidstakere i Norge er i dag organisert i en fagforening. Dette er en av de viktigste tingene som gjør Norge til et av verdens beste land å bo i.

Om du har fått denne brosjyren er trolig Industri Energi fagforbundet for deg. Det er det største olje- og industriarbeiderforbundet i Norge med 56 000 medlemmer. Fordi vi er størst kan vi sammen oppnå bedre lønns- og arbeidsvilkår for deg som lærling og ansatt.

Vi jobber for å ha stabile og trygge arbeidsplasser langt inn i framtiden. Vi vil ha flere læreplasser, bedre muligheter for fast ansettelse etter læretiden og en trygg arbeidshverdag. Sammen har vi forbedret skiftordningene, lønningene, feriene, pensjonene, tryggheten på arbeidsplassen, permisjonsordningene og rammebetingelsene for bedriftene våre.

Dagens ordninger har ikke kommet av seg selv, men noe vi har fått av å være mange og stå samlet. Om du blir med kan vi sammen fortsette å jobbe for å få til mye mer.

Vi utjevner maktbalansen i samfunnet

Bedriftseiere og politiske samfunnstopper velger ikke å høre på våre tillitsvalgte fordi de vil, men fordi vi er mange og de må. Med våre 3000 tillitsvalgte kan vi sette makt bak kravene og bli hørt.

Som en del av LO, med nesten 1 million medlemmer har vi dermed enda større mulighet til å påvirke. Industri Energi er derimot et fritt og uavhengig forbund og bevilger dermed ikke penger til politiske partier. Men vi legger press på alle politiske partier for å få igjennom vår politikk.

Men arbeidet for bedret lønns- og arbeidsvilkår er et spleiselag hvor alle må bidra. Elever får være med gratis og lærlinger betaler 10 kr per måned.

Finn mer ut om dine medlemsfordeler og meld deg inn via vår nettside:
ung.industrienergi.no

Industri Energi har:

- Juridisk avdeling med advokater spesialisert på arbeidsrett.
- Næringspolitisk avdeling som arbeider for at rammebetingelsene i din bedrift skal bli så bra som mulig.
- Avdeling for helse, miljø og sikkerhet (HMS).
> Forhandlingsavdeling som er eksperter på lønnsoppgjør og avtaleverk.
- Kurs og kompetanseavdeling som sørger for godt skolerte tillitsvalgte og medlemmer i din bedrift. Kursdeltakere får dekket kurs, reise og opphold.
- Ungdomsorganisasjon med høy aktivitet for deg som er ung i arbeidslivet eller student. Vi jobber for at du skal ha det bra på jobb, i studietiden og på fritiden.
- Ved videreutdanning kan du søke om utdanningsstipend fra forbundet.

Industri Energi Ung

Finn ut mer og meld deg inn:

ung.industrienergi.no

ung@industrienergi.no